

Møter gjennom mønster i filt.

Poetisk dokumentasjon som utgangspunkt for og pådriver i kunstdidaktisk praksis i en helsekontekst.

Innholdsfortegnelse

Et didaktisk perspektiv i utviklingen av en relasjonell og sosialt orientert kunstnerisk praksis	3
Kulturelementer og sansebaserte strategier som en del av et utvidet omsorgsarbeid - idegenerering og kontekst	4
En kunstinformert og praksisledet forskningsprosess	5
Poetisk dokumentasjon som refleksiv tilnærming	7
Aspekter ved en utforskende, prosessorientert kunstdidaktisk praksis - Tolkning og resultat	8
<i>Å vende speilet mot seg selv som levd kropp</i>	9
<i>Å være i det kommende</i>	9
<i>Affektive møter gjennom ulike materialer</i>	9
<i>Rom for utveksling</i>	10
Innenfor eller utenfor - kvalitetsvurderinger i billedkunstfeltet	10
Oppsummering og veien videre – poetisk dokumentasjon i et læringsperspektiv	11
Litteratur	13

Sammendrag

Hensikten med artikkelen er, fra et kunstdidaktisk perspektiv, å belyse forbindelser mellom kunstpraksis og utvidet omsorgsarbeid i en helsekontekst. Målet er å bidra med kunnskap om hvordan en relasjonell og sosialt orientert kunstpraksis konstitueres med demente og helsepersonell over tid på to sykehjem. Forskningsspørsmålet tar for seg hvordan poetisk dokumentasjon påvirker og får betydning for didaktiske valg. Metodologisk inngang er A/R/Tografi som kunstinformert, dialogisk og praksisledet forskning. Det empiriske materialet genereres hovedsakelig gjennom poetisk dokumentasjon og framstilles i et poetisk narrativ. Artikkelen resonnerer med at en gjennomgående bruk av poetisk dokumentasjon fører til en refleksiv kunstdidaktisk praksis som åpner for *affektive møter gjennom materialer, integrering av levd kropp* og aktørenes mulighet til *å være i det kommende* sammen. Disse aspektene forstås som vitale kvaliteter som kan ha overføringsverdi til sansebaserte strategier i et utvidet omsorgsarbeid. Resultatene av studien formidles både som teoretisering i artikkelform og gjennom en læringsarena med fokus på kollaborative aspekter mellom aktører i helsefelt og forsker, medforsker (kunstner).

Nøkkelord: kunstdidaktikk, A/R/Tografi, demensomsorg, praksisledet forskning, poetisk dokumentasjon, relasjonell og sosialt orientert kunst.

Hensikten med artikkelen er å bidra til kunnskap om hvordan forbindelser og møtepunkter mellom kunstdidaktisk praksis og utvidet omsorgsarbeid i helseinstitusjoner kan utvikles. Gjennom å beskrive, analysere og identifisere kjennetegn ved en kunstdidaktisk praksis innenfor to helseinstitusjoner, søker artikkelen å belyse hvordan og hva som konstituerer praksis med demente beboere og personell over et lengre tidsrom. Målet er å 1) øke bevisstheten om hvilke potensielle kvaliteter en kunstdidaktisk praksis kan innebære i en helsekontekst og 2) utvikle kollaborative arbeidsprosesser i krysningpunktet mellom kunstnerisk utviklingsarbeid, akademisk forskning, praksishverdagen i helsevesenet og utdanning/læring. Forskningsspørsmålet tar for seg hvordan poetisk dokumentasjon

påvirker og får betydning for didaktiske valg i en prosessorientert kunstpraksis som involverer demente og helsepersonell på to sykehjem. Temaet undersøkes fra et kunstdidaktisk perspektiv i prosjektet *Mønster*. Denne artikkelen har dermed ingen intensjoner om å undersøke fenomenet summativt fra hverken beboernes eller personalets ståsted og spør dermed heller ikke etter disse aktørenes opplevelser på subjektnivå.

Et didaktisk perspektiv i utviklingen av en relasjonell og sosialt orientert kunstnerisk praksis

Boel Sheel-Christoffersen (2013) belyser i artikkelen *Application and Autonomy –The Reach and Span of Contemporary Art Didactics* hvordan kunstdidaktisk praksis kan interagere i og med andre sosiale felt og respondere på samfunnsmessige behov og utfordringer. Hun peker på et behov for å identifisere og navngi kvaliteter og engasjement i et relasjonelt felt av kommunikasjon og interaksjon basert på estetisk aktivitet og kompetanse - for å kunne formidle potensialet og integrere en kunstdidaktisk praksis utenfor kunstverden. I forlengelse av dette er det også behov for å utvikle ulike former for praksis med denne tilnærmingen.

I boken *Education for Socially Engaged Art* skiller Pablo Helguera (2011) mellom en representativ praksis, og en reell praksis der en relasjonell og sosialt orientert kunstpraksis defineres av: 1) om dybden i sosiale relasjoner utvikles, 2) om den utøver og bringer fram sosial handling i den konteksten det opereres i, dvs. at den ikke kun fungerer som en hypotetisk eller symbolsk interaksjon, og 3) måten den gjør dette på. Det er det tredje aspektet som er interessant i denne sammenhengen. Helguera viser til et behov for å synliggjøre sammenhengen mellom den relasjonelle og sosialt engasjerte kunstens *hvorfor*, som allerede er godt utviklet som teorigrunnlag, med *hva og hvordan*. Termen didaktikk brukes ikke, men slik jeg tolker Helguera er det de didaktiske komponentene han etterlyser en tydeliggjøring av.

Kunstdidaktikk forstås i denne artikkelen som et begrep for å undersøke og vurdere kunnskapsproduksjon og spredning i og gjennom kunst som et bredt perspektiv på læring. Som et analytisk perspektiv rettet mot kunstfeltets formidlingsproblematikk er det ikke snakk om en spesifikk læringsmetode, men en utvidet didaktikkforståelse (Aure, 2013)¹. En allmenn definisjon av kunnskap kan være at kunnskap handler om en kapasitet til å engasjere seg i verden på en meningsfull måte (Selander, 2008). Artikkelen fokuserer på hvordan denne kapasiteten kan økes gjennom kunstdidaktisk praksis. Kunnskapsutvikling i en kunstdidaktisk praksis karakteriseres ifølge Hannah Kaihovirta (2009) av et transformativt potensiale og mulighetene for at nye perspektiv åpnes. Artikkelen argumenterer for at arbeid med meningskapning med fordel kan fokuseres gjennom å la

¹ Ifølge Venke Aure (2013) vil *kunstdidaktikk* isteden for det mer tradisjonelle begrepet *kunstfagdidaktikk* skape forskyvnig fra en didaktikkforståelse ofte knyttet opp mot skolefag og deres læreplan, til en utvidet didaktikkforståelse.

kunstprosesser interagere med omsorgsarbeid og pedagogiske prosesser. En slik utvisking av skillelinjene mellom disiplinene indikerer ifølge Helguera (2013), en form for kunnskapsproduksjon som istedenfor å peke mot seg selv fokuserer på de sosiale prosessene i utvekslingen. Nedslagsfeltet i en slik samtidig kunstdidaktikk er ifølge Sheel-Christoffersen (2013) tredelt og berører kunst som aktivitet/kompetanse, kunst som bærer av et relasjonelt læringspotensial og kunst som respons på samfunnsmessige behov.

Innfallsvinkler for å analysere didaktiske valg og utvikling av praksis er teorier rundt rhizomatiske læringsprosesser som tar utgangspunkt i Deleuzes og Guattaris subjektforståelse gjennom begrep om *det kommende (the becoming)* der menneskets bevissthet forstås som en skapende kraft som settes i bevegelse av det *affektive* møtet i den kunstdidaktiske praksisen (Hovik, 2014; Irwin & Springgay, 2008; Olsson, 2014). Affekt kan forstås som en følelsesmessig respons, knyttet til sansningen i seg selv, ikke i psykologisk forstand, men mer som en påvirkning eller virkning uavhengig av vår subjektive selvbevissthet (Hovik, 2014). I dette perspektivet forstås subjektet som noe bevegelig, på vei til å bli noe i møte med den andre og underbygger en forståelse av en relasjonell og sosialt orientert kunstpraksis (Bourriaud, 2007; Helguera, 2011) der det kunstdidaktiske materialet er de mellommenneskelige møtene man ikke kan forutsi resultatet og konsekvensene av.

Kulturelementer og sansebaserte strategier som en del av et utvidet omsorgsarbeid - idegenerering og kontekst

Empirisk materiale er generert gjennom prosjektet *Mønstre* der billedkunstner Anne Helga Henning har gjort intervensjoner i møte med demente beboerne og ansatte på Skogn (2012-2014) og Ytterøya (2014-2015) helsetun i Levanger kommune. Prosjektet tok utgangspunkt i møter basert på felles utforskning og intensjoner om å skape en prosess som ivaretok og styrtes av de dementes valg og respons til materialene som ble introdusert. Gradvis utviklet den kunstdidaktiske praksisen seg til å handle om collager i farget filt skapt av beboerne i samarbeid med kunstner og ansatte. Arbeidet med collagene førte til refleksjoner rundt mulighetene i sammensetninger av ulike former og farger. Dette ble utforsket videre sammen med beboerne og ledet til en kunstdidaktisk praksis som i dag fokuserer på hvordan komposisjoner i farget filt med fokus på repetisjon, mønstre og ulike ordenssystemer kan være innfallsvinkler til en sansebasert praksis for og med beboerne og personell. Fig. 1 viser ulike komposisjoner skapt av demente i samarbeid med kunstner og helsepersonell i *Mønstre*.

Figur 1. Komposisjoner skapt i *Mønster* av demente i samarbeid med kunstner og personell.

Mønster ble initiert av Nasjonalt Kompetansesenter for Kultur, Helse og Omsorg (NKKHO) i samarbeid med kunstvirksomheten LevArt for blant annet å undersøke og tilegne seg kunnskap om hvilken betydning kunstdidaktisk praksis kan ha i møte med mennesker i en omsorgssituasjon og dra veksler på kunst- og helsekompetanse som allerede finnes i Levanger². Gjermund Wollan (2014) har i forskningsrapporten *"Itjno tvil – det virke"* skrevet om ansattes erfaringer med musikk som verktøy i demensomsorgen ved Ytterøya helsetun. I samarbeid med lege og musikkterapeut Audun Myskja³ har de ansatte der blant annet utviklet en systematisk bruk av musikk og sang som en del av verktøykassen. Wollan viser til hvordan kulturelementer og sansebaserte strategier i en utvidet demensomsorg ansees å bidra til helse, verdighet og livskvalitet. I et humanistisk og eksistensialistisk omsorgsparadigme løftes den dynamiske relasjonen mellom omsorgsgiver og omsorgstaker fram som en forutsetning for mulighetene til å vekke og stimulere pasientens potensiale. En kunstdidaktisk praksis som *Mønster* vil i denne sammenhengen forstås som en del av et utvidet omsorgsarbeid.

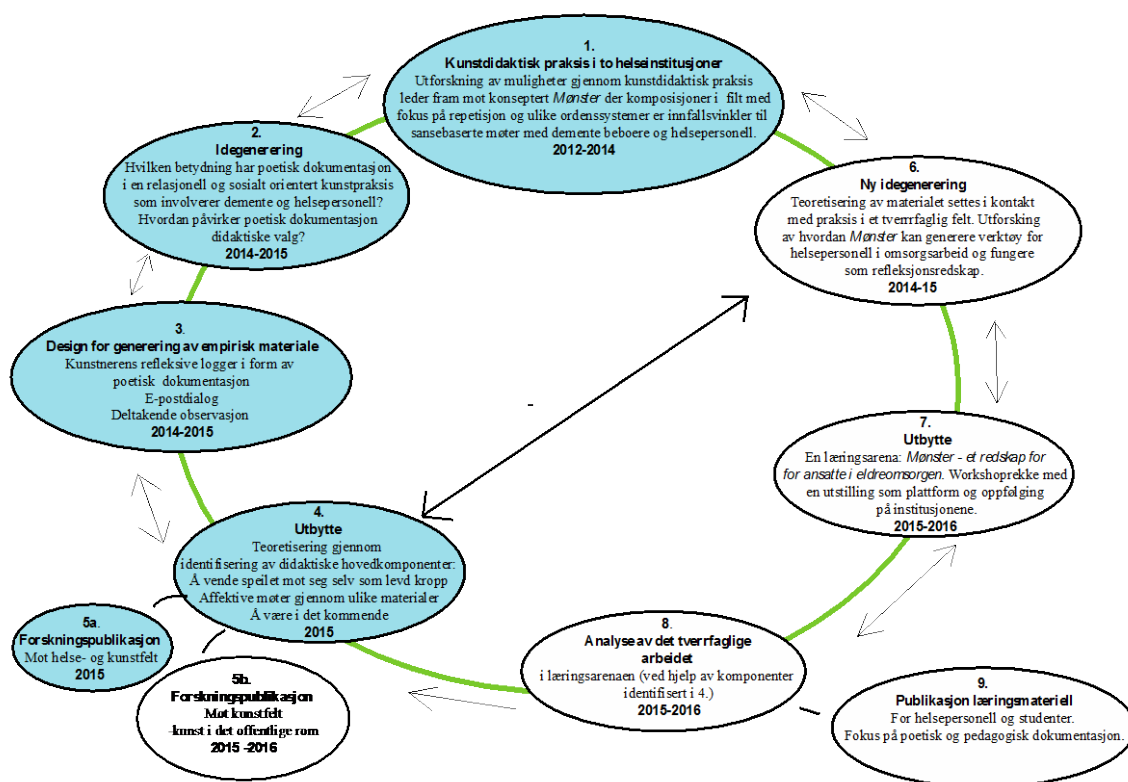
En kunstinformert og praksisledet forskningsprosess

Forskningen er godkjent av NSD, Personvernombudet for forskning, som har vurdert særlige etiske problemstillinger når personer med redusert eller manglende samtykkekompetanse inkluderes i forskning. Ombudet legger til grunn at samfunnsnyttene overstiger ulempen som deltakelse eventuelt måtte medføre for den demente. Beboerne anonymiseres i tekst og i det visuelle materialet, men prosjekt, kunstner og institusjon anonymiseres ikke. Dette er valg motivert av forskningens dialogiske karakter i en praksisledet form, og det stilles dermed særlige krav til å ivareta de involvertes integritet.

² Blant annet koreografien *Candid Candle* av Inclusive Dance Company i 2009/10 der sykepleiere og dansere samarbeidet.

³ I doktorgradsavhandlingen, *«Integrated music in nursing homes – an approach to dementia care»* viser Myskja (2011) hva en slik nyorientering innen demensomsorg innebærer og hvilken betydning musikk kan ha for å skape en verdig alderdom.

Denne artikkelen er en del av utbyttet (fig. 2 boble 5a) utledet gjennom en praksisledet forskningsprosess visualisert i en modell modifisert etter *The iterative cyclic web of practice-led research and research-led practice* (Smith & Dean, 2009; Østern, 2013). Forsknings- og kunstprosessen forstås her som ett gjentakende syklisk nettverk med en kontinuerlig utveksling mellom praksis og teori i hvert steg i prosessen. Modellen viser hvordan utvikling av kunnskap mellom feltene anvendt på empiri forekommer i *Mønster* og synliggjør dialogiske aspekter i ulike faser mellom forsker, medforsker (kunstner) og aktører i helsefeltet. Fokus for denne artikkelen er fase 1, 2, 3 og 4, markert som lyseblå bobler i modellen.

Figur 2. Modell for en praksisledet forskningsprosess i *Mønster* modifisert etter Smith & Dean (2009) og Østern (2013).

Forskerens posisjonering og resonnementer påvirkes av en praksisbakgrunn i et relasjonelt og sosialt orientert kunstfelt, som kunstdidaktiker og nærhet til forskningsdeltakeren som kollega. Ifølge Rita L. Irwin og Stephanie Springgay (2008) vil en slik A/R/Tografisk tilnærming skape forståelse for 1) dynamikken i og fordelene ved å bevege seg mellom posisjonene kunstner-forsker-lærer i ulike deler i forskningsprosessen og 2) utvekslingen av kunnskap mellom ulike felt, i dette tilfellet kunst, helse og utdanning. Kaihovirta (2009) som er forsker/kunstner/lærer peker også på hvordan en slik posisjonering gir en mulighet til å trenge dypt ned i materialet og arbeide med bevisstgjøring og artikulering av eksisterende strukturer og uartikulerte mønster.

Forskningsprosessen retter oppmerksomheten mot forskerens og medforskerens (kunstnerens) interaksjon med hverandre i konstruksjonen av kunnskap⁴. Dialogen forankres og drives fram gjennom *mapping* som en inkluderende og dynamisk form for utveksling i genereringen og analysen av materialet (Maxwell, 2013). Denne tilnærmingen representerer i så måte et interaktivt og relasjonelt syn på kunnskap der affekt og kognisjon står i et dialogisk forhold til hverandre og ikke i et motsetningsforhold (Bresler, 2006; Rasmussen, 2012). I dette perspektivet er det ifølge Rasmussen behov for å utvikle kunnskapsproduksjon gjennom andre symbolske medier enn skrift og tale.

Poetisk dokumentasjon som refleksiv tilnærming

Artikkelen utforsker *poetisk dokumentasjon* som metodisk og analytisk verktøy. Kaihovirtha (2009) peker på hvordan en slik tilnærming kan tilføre en poetisk orientering for å observere og bli oppmerksom på opplevelser og erfaringer som skapes i den kunstdidaktiske praksisen. Kunstkonvensjoner som collage og tegning benyttes i ulike faser i forskningsprosessen både for å generere empirisk materiale og i tolknings- og formidlingsøyemed. Empirisk materiale er generert gjennom kunstnerens logger som poetisk dokumentasjon med påfølgende refleksiv e-postdialog mellom forsker og medforsker (kunstner). Kunstneren ble i sine logger bedt om å fokusere på 1) sin egen sansning og erfaring, 2) dialog og forbindelser mellom beboere, personalet og kunstner - hvordan materialet, handlinger, kommunikasjon og følelser påvirker hverandre og 3) tenkning underveis og i tilknytning til møtet. Hensikten med dette loggfokuset var å rette oppmerksomheten mot didaktiske valg underveis i et møte, og fra ett møte til det neste. Loggmateriale fra perioden før forskeren kom inn i prosjektet er også tatt med som underlag for tolkningene. Deltakende og interaktiv observasjon (Olsson, 2014) ligger som supplerende grunnlag for analysene.

Poetisk dokumentasjon innebærer i denne konteksten to ulike tilnærminger til estetisk respons. Den ene er *pedagogisk dokumentasjon* med røtter i Reggio Emilia-pedagogikken der pedagogene, atelieristaene⁵ og førskolebarns dokumentasjon av barnas utforskende læringsprosesser bearbeides på ulike måter med ulike formål (Olsson, 2014; Åberg, Lenz Taguchi & Manger, 2006). Pedagogisk dokumentasjon forstås i denne sammenhengen som en tilnærming for å skape kognitiv forståelse gjennom tolkning av en situasjon, ofte i form av en kollektiv klargjøring. Utviklingen av den kunstdidaktiske praksisen i *Mønster* bærer preg av kunstnerens mangeårige praksisbakgrunn som atelierista i en Reggio Emilia-barnehage. Pedagogisk dokumentasjon i *Mønster* inneholder beskrivende

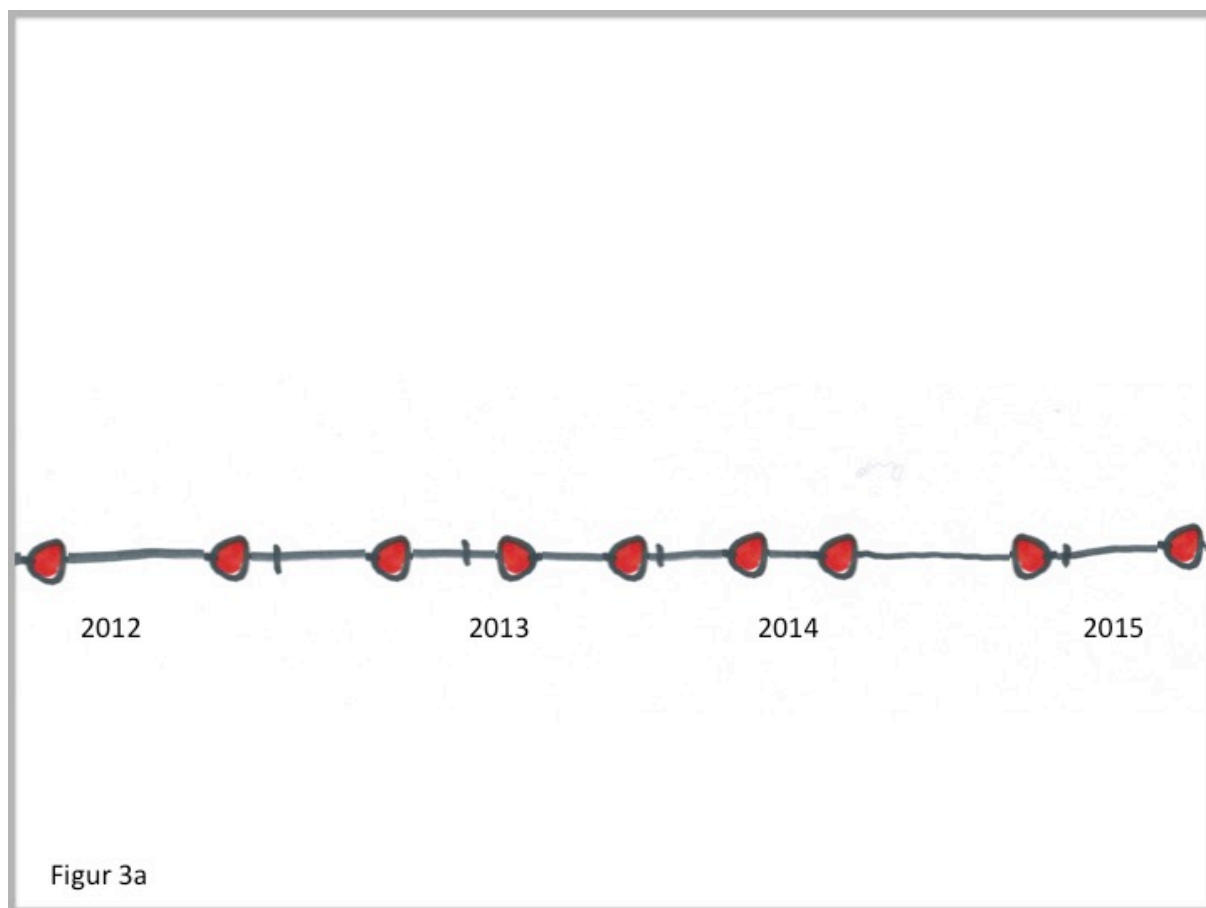
⁴ Liora Bresler (2008) anvender termen *fortolkende sone* der *sone* mer enn termen *fortolkende*, skaper forskyvning og beveger oss bort fra det tradisjonelle bildet av forskeren som uavhengig solo-arbeidende, mot en sosialt forankret forsker situert i sosiale handlinger og situasjoner.

⁵ En atelierista er en kunstner som med base i barnehagens atelier samarbeider med de andre pedagogene og barna med å utvikle prosjekter gjennom sin kunnskap til estetiske prosesser.

observasjon, dokumentasjon av dialog, ettertanke og tolkning. I den andre tilnærmingen navngitt som *poetisk refleksjon* vendes speilet i større grad mot kunstneren i relasjon til beboer og fokuserer på artikulering gjennom symbolsk språk. Gjennom estetiske virkemiddel uttrykkes erfaring av en opplevelse eller inntrykk i en situasjon. Tolkningen tar form som en indre klargjøring over hva praksis ”vekker” i eget levd liv.

Aspekter ved en utforskende, prosessorientert kunstdidaktisk praksis - Tolkning og resultat

Utgangspunktet for resonnementene er et poetisk narrativ som tolkningsfigur (fig. 3). Narrativet, som er en montasje sammensatt av poetisk dokumentasjon, søker å synliggjøre bakgrunnen for de didaktiske valgene som driver prosessen videre i et samspill mellom materialene, kunstneren, beboerne og de ansatte. Oppmerksomheten rettes her mot den prosessorienterte utviklingen av den kunstdidaktiske praksisen i *Mønster*. Når visuelle komposisjoner av ulike dokumenterte elementer sammenstilles, kan det ifølge Kaihovirtha (2009) oppstå emosjonell og intellektuell mening i en ny tolkning over levd erfaring. Narrativet har her en funksjon både 1) som en del av framstillingengjennom å transformere forskerens refleksjoner som en aktiv estetisk respons på erfaringer med det genererte empiriske materialet og 2) som en deltakende kunstners selvrefleksjon gjennom poetisk dokumentasjon.

Figur 3. Poetisk narrativ som viser utviklingen i *Mønster*.

Å vende speilet mot seg selv som levd kropp

Samtidig som kunstnerens (og personalets) rolle er å støtte og oppmuntre den demente til å interagere med materialet, skapes det rom for å rette oppmerksomheten mot egne erfaringer gjennom poetiske refleksjoner. I fig. 3e vendes speilet mot kunstneren. Vi ser hvordan hun ligger på en sofa under en mørk sky nedtrykt av tvil og indre motstand. Gjennom å omsette emosjoner og tanker til symbolsk form i en estetisk respons, får kunstneren mulighet til å reflektere over sin egen rolle og tilstedeværelse. Å kunne håndtere og forhandle ambivalens og motstridende erfaringer trekkes nettopp fram som en vital kvalitet i en kunstdidaktisk praksis (Christoffersen-Sheel, 2013; Helguera, 2011; Kaihovirta, 2009). Helguera skriver også om nødvendigheten av å fokusere på utbytte i utvekslingen, hva vil kunstneren selv oppnå i praksis?

Å være i det kommende

I fig. 3c ser vi kunstneren som spent sitter på toget på vei til Skogn. Her vendes oppmerksomheten mot hva det kan innebære å gå inn i en prosessorientert praksis der møtene mellom deltakerne og kunstneren selv utgjør det kunstdidaktiske materialet. Fig. 3d, der opplegget er å lage en høstsuppe, viser til hvordan kunstneren ikke går inn med klare ideer om hva praksis skal basere seg på. Målet med aktiviteten er å utforske relasjonelle aspekter og å tilegne seg kunnskap om beboernes funksjonsnivå, som igjen kan gi grunnlag for å ta didaktiske valg som fører prosessen videre. Vi ser her hvordan kunstneren dokumenterer dialog, beskriver aktivitet underveis i økta og reflekterer i etterkant. I den pedagogiske dokumentasjonen gis det også rom for egne minner som vekkes til live.

Affektive møter gjennom ulike materialer

Mønster finner sin retning med farger i fokus, fra utprøving av maling (fig. 3i) via materialer i filtbitar i enkle ruter (fig. 3m) til mer kompliserte mønster og komposisjoner (fig. 3o-p). Her blir det tydelig hvordan kunstnerens oppmerksomhet overfor kommentarer fra deltakerne om opplevelser av å ikke mestre eller tilkortkommenhet som ”malere” fører til utprøving av nytt material. Fig. 3r viser motivering for hvordan materialet utformes og tilrettelegges fra en økt til det neste på bakgrunn av kunstnerens kompetanse innenfor komposisjon, form, og ulike materialer.

I møtet med materialene vekkes sansene og den estetiske responsen åpner for tilstedeværelse. Det er kontakten mellom aktørene, like mye den kroppslige, ikke-verbale som den verbale som gjør aktiviteten levende. Dialogen og samhandlingen oppstår i det affektive møtet med materialene. Ikke bare som et utgangspunkt for å skape sammenhenger til levd liv, men også som en mulighet for alle de involverte aktørene til å erfare noe nytt og transformere sitt potensiale gjennom en felles oppdagelsesferd (fig. 3o).

Rom for utveksling

I *Mønster* ser det ut som møtet mellom materialet, kunstner, dement og personal både åpner for og krever tilstedeværelse av alle parter og skaper en forankring her og nå der de dementes valg, fantasi, erfaring og kunnskap styrer prosessen. Nye inntrykk og erfaringer som oppstår i situasjonen kombineres på denne måten med et levd liv i en meningsskapende prosess. Britt-Maj Wikström, Mette Holme Ingeberg og Arild Berg (2012) har forsket på hvordan kunst kan brukes for å stimulere kommunikasjon mellom pleier og pasient. I artikkelen *The Essential Dialogue: A Norwegian Study of Art Communication in Mental Health Care* bekrefter de hvordan estetisk respons kan åpne rom for utveksling både kognitivt, kroppslig og emosjonelt innenfor alderspsykiatrisk omsorgsarbeid.

I en utforskende kunstdidaktisk praksis i *Mønster* ser det ut til at utvekslingen mellom aktørene åpner for en opplevelse av å være i *det kommende* der tilhørighet, intimitet og felleskap kan oppstå. Gjennom å gi rom for den *levde kroppen* tillegges personlig historie betydning for videre engasjement. De sanselige og *affektive møtene* med materialene i samhandlingen kan i lys av disse momentene forstås både som en mulighet til å erfare, og kanskje også som et rom for å trene på, en lyttende og aktiv tilstedeværelse både innover og utover. Deltakelse i *Mønster* ser ut til å kunne fungere som en tilgang for å komme i kontakt med, gjenkjenne og sortere et følelsesspekter og å kunne gi dem et uttrykk uten at aktiviteten er basert på det å skulle forsøke å huske noe eller skape sammenhenger tilbake eller framover i tid. Formen åpner samtidig for at dette kan skje som en naturlig konsekvens av den enkeltes innfallsvinkel til praksis.

Innenfor eller utenfor - kvalitetsvurderinger i billedkunstfeltet

Når kunstpraksis utøves på arenaer utenfor kunstfeltet anvendes ulike strategier. Kaihovirta (2009) bruker konseptet *deltakende kunstnere*⁶ i motsetning til *besøkende kunstnere* om kunstnere som ikke kun bringer inn egen kunstproduksjon eller utstillinger, men aktivt involverer seg i den konteksten de agerer i. I *Mønster* er det grunnlag for å si at den kunstdidaktiske praksisen utvikles av en deltakende kunstner og at denne tilnærmingen får stor betydning for utnyttelsen og videreutviklingen av det tverrfaglige potensialet.

En slik forpliktende strategi kan oppfattes som en motsetning til to av de vitale potensielle kvalitetene Christensen-Scheel (2013) trekker fram i en samtidig kunstdidaktisk praksis, der hun for det første peker på hvordan uavhengighet fra *på forhånd fastlagte strukturer (pre-planned-structures)* muliggjør situasjonell manøvrering og organiske, prosessorienterte utviklingsforløp. For det andre peker hun på

⁶ *Teaching artist* er en annen velkjent term som rammer inn arbeidet til profesjonelle kunstnere som jobber med og gjennom kunst i skoler eller andre samfunnsinstitusjoner i langsiktige og forpliktende samarbeid (Aure, Berge & Hylland, 2012)

non-profit eller å ikke måtte *pay-off*. Disse kvalitetene vil videre muliggjøre produksjon av *noe enda ikke kjent (not-yet-known)*, som åpner for *risiko* og *det uventede* og som ansees som en tredje kvalitet. Også Helguera (2011) vektlegger kunstneren som en fri aktør og den midlertidige deltakelsen som en premiss for å skape kvalitet. En relasjonell og sosialt orientert kunstdidaktisk praksis fungerer, skriver han videre, ved å kople seg opp mot problemer som normalt hører til andre felt og på den måten bringer praksisen ny innsikt til et spesifikt problem eller en situasjon og gjør det synlig for andre disipliner. I kunstfeltet kan det se ut som en posisjonering *utenfor*, jamfør Christensen-Scheel (2013) som også trekker fram nødvendigheten av frihet til å gå/endre/bli, vurderes som mer kvalitativt gangbart enn en forpliktende *innenfor*-strategi. Det fokuseres dermed mer på hvordan på forhånd definerte strukturer og systemer begrenser en kunstdidaktisk praksis enn på mulighetene for å skape endring som ifølge Kaihovirtha (2009), oppstår på et mer dyptgripende nivå fra en *innenfor*-posisjonering.

I tolkningen av det empiriske materialet generert i *Mønster* knyttes muligheten av å være *i det kommende* ikke først og fremst opp mot uavhengighet i forhold til en på forhånd planlagt struktur eller midlertidig deltakelse, selv om en slik uavhengighet eksisterer i *Mønster*. I denne sammenhengen løftes derimot poetisk dokumentasjon fram som et sentralt verktøy og en kvalitet som muliggjør en prosessorientert og utforskende kunstdidaktisk praksis definert av å være *i det som enda ikke er kjent – i det ukjente*. *Mønster* kan i lys av dette tegne opp en mulig strategi for å forhandle ulike behov i ulike kulturer og praksiser i møtene som oppstår når kunstdidaktisk praksis utøves i andre sosiale kontekster og på andre arenaer enn i kunstfeltet.

Både Christensen-Scheel (2013) og Helguera (2011) peker mot hvorvidt den kunstdidaktiske praksisen har en genererende effekt, dvs. om den produserer noe som skaper nye og andre situasjoner. For at møtet skal få betydning utover den enkelte kunstner, beboer og ansatte er det et poeng å skape forbindelser mellom den gjennomførte lokale praksis og en mer generell helsekontekst. Å forankre *Mønster* som en praksis på institusjonene og muliggjøre overføring av anvendte kvaliteter og didaktiske verktøy som poetisk dokumentasjon ser ut til å kreve en forpliktende og deltakende innenfor-posisjonering.

Oppsummering og veien videre – poetisk dokumentasjon i et læringsperspektiv

Målet med artikkelen har vært å bidra til kunnskap om hvordan en kunstdidaktisk praksis i en helsekontekst kan utvikles og gjennom dette belyse hvilke potensielle anvendte kvaliteter en slik praksis kan innebære. Gjennom å identifisere, beskrive og analysere kjennetegn i *Mønster*, er poetisk dokumentasjon løftet fram som en betydningsfull faktor i utviklingen av en prosessorientert og utforskende praksis. Et poetisk narrativ som tolkningsfigur sammensatt av materialet generert

gjennom kunstnerens logger viser til hvordan poetisk dokumentasjon driver fram utviklingen av den kunstdidaktiske praksisen der *lines of flight*⁷ (Olsson, 2014) i form av vendinger, endring og bevegelse står fram som betydningsfulle når didaktiske valg tas. Artikkelen resonnerer med at en gjennomgående bruk av poetisk dokumentasjon fører til en kunstdidaktisk praksis som konstitueres av *affektive møter gjennom materialer*, og estetisk respons der visuelle kvaliteter forhandles og det samtidig åpnes rom for å *integre levde erfaring*. Samhandlingen åpner for en lyttende tilstedeværelse og gir aktørene en mulighet til å være *i det kommende - det ukjente* sammen. *Mønster* framstår dermed som en katalysator for å skape kontakt mellom de ulike aktørene.

Wikström et al. (2013) viser til hvordan sansebaserte strategier på denne måten kan stimulere kommunikasjonen mellom omsorgsgiver og omsorgstaker og dermed bidrar til å skape dynamikk i relasjonene. Videre framhever de betydningen av at helsepersonell er i stand til å bruke sansebaserte strategier som en del av sin hverdagspraksis. Artikkelen peker dermed mot et behov for forskning i *Mønster* som inkluderer et helsefaglig perspektiv da relasjonelle og sosialt orienterte kunstdidaktiske praksiser har vært lite anvendt som tilnærming i studier som omhandler omsorgsarbeid (Berg, Christensen-Scheel & Ingeberg, 2013). I læringsarenaen ”*Mønster – et redskap for ansatte i eldreomsorgen?* (fase 6-9 i modellen i fig. 2) vil de identifiserte aspektene i den kunstdidaktiske praksisen utforskes som anvendte kvaliteter i et tverrfaglig perspektiv. Det vil fokuseres på å videreutvikle de kollaborative arbeidsprosessene som er etablert i krysningpunktet mellom praksishverdagen på helseinstitusjonene, utdanning/læring, kunstnerisk utviklingsarbeid og akademisk forskning. Her vil poetisk dokumentasjon prøves ut i prosessen med å forankre *Mønster* som en sansebasert praksis på institusjonene uavhengig av kunstnerens tilstedeværelse. Oppmerksomheten vil her vendes mot helsepersonalets perspektiv med den hensikt å vurdere 1) en potensiell helseeffekt for demente som konsekvens av deltakelse i *Mønster*, 2) om pedagogisk dokumentasjon kan ha en funksjon i forhold til å utvikle en allerede eksisterende dokumentasjonspraksis opp mot beboernes profil der intensjonen er å kartlegge for å kunne gi en individuell og tilpasset omsorg og 3) om bruk av poetisk dokumentasjon kan fordype og utvide helsepersonalets refleksive rom. Som forsker Eva Bojner Horowitz (2014) påpeker, vil man i en pasient-omsorgsgiver relasjon ikke være bedre på å analysere og møte pasientenes følelsesspekter enn omsorgsgiveren er på å gjenkjenne og analysere egne følelser. For helsepersonell i en utfordrende hverdag kan poetisk dokumentasjon fungere som en tilgang til å vende speilet mot seg selv. Et speil som både kan ha en selvivaretagende effekt og som også kan bidra til å fordype relasjonene mellom omsorgsgiver-omsorgstaker.

⁷ Termen *lines of flight*, eller *fluktlinjer*, kommer fra Deleuze og Guattari og defineres ifølge Olsson (2014) som linjer som krysser både rigide og tydelige segmenteringer, og de mer subtile segmenteringer i samfunnet. I fluktlinjene tas alle de involverte med inn i noe en ikke helt kunne forutsi. Å styre en prosess handler dermed om å tilpasse seg og å opprettholde en våkenhet for det som tilfeldigvis oppstår gjennom ”a question of hit and miss”. En slik tilnærming får betydning både for forholdet mellom den som leder og den som blir ledet, og mellom form og innhold.

I en kunstkontekst er det behov for å sette *Mønsters* kunstdidaktiske praksis i sammenheng med diskursen om kunst i det offentlige rom. Irwin og Springgay (2008) viser til et felt der steds- og situasjonsspesifikk kunst i hovedsak forstås som objektbasert produksjon knyttet til geografisk og fysisk lokalisering. Videre peker de på hvordan konvensjonelle skillelinjer mellom kunstner, kunstverk og publikum opprettholdes og dominerer feltet noe som vitner om at man ikke har implementert en relasjonell og sosialt orientert tilnærming. Arbeidet i *Mønster* kan i så måte tegne opp en mulig strategi for å forhandle ulike behov i ulike kulturer og praksiser i møtene som oppstår når kunstnere agerer i andre sosiale kontekster og institusjoner. *Mønster* løfter fram en kunstdidaktisk praksis som flytter fokus fra diskursen om kunst som individuell produksjon, ofte disiplin- og materialbasert, til kunst som en mulighet for å på tvers av ulike fagdisipliner skape sammenhenger til og med omgivelsene og samfunnsmessige forhold.

Litteratur

- Aure, V., Berge, O. K., & Hylland, O. M. (2012). *Infrastruktur for kvalitet? Evaluering av seanse - senter for kunstproduksjon* (TF-rapport nr. 309). Hentet 01.04.2013 fra <http://www.tmforsk.no/publikasjoner/filer/2172.pdf>
- Berg, A., Christensen-Scheel, B., & Ingeberg, M. H. (2013). Forming Life: Aesthetic Awareness in Mental Health Care. I *InFormation-Nordic Journal of Art and Research*, 2(2), 267-291. Hentet 01. 10 2014 fra www.artandresearch.info
- Bourriaud, N. (2007). *Relasjonell estetikk*. Oslo: Pax.
- Bresler, L. (2008). The music lesson. I J. G. Knowles & A. L. Cole (Red.), *Handbook of the arts in qualitative research: perspectives, methodologies, examples and issues* (s. 225-235). Los Angeles: Sage Publications.
- Christensen-Scheel, B. (2013). Application and Autonomy –The Reach and Span of Contemporary Art Didactics. I *InFormation - Nordic Journal of Art and Research*, 2(2), 109-123. Hentet 01. 02 2015 fra www.artandresearch.info
- Helguera, P. (2011). *Education for socially engaged art: a materials and techniques handbook*. New York: Jorge Pinto Books.
- Horowitz, E. B. (2014). *En bok, en författare – kulturhälsoboksen*. (2014). (videoklipp). Hentet 05.06 2015 fra <http://www.ur.se/Produkter/182225-En-bok-en-forfattare-Kulturhalsoboxen>
- Hovik, L. (2014). Forsker i affekt. Kunstnerisk forskning i en desentrert kunsterfaring. *Drama 4*, 40-45. Hentet 01. 02 2015 fra <http://teaterfot.sircondesign.net/wp-content/uploads/2015/01/Forsker-i-affekt-i-DRAMA-4-14.pdf>
- Irwin, R. & Springgay, S. (2008). A/R/Tography as practice-based research. I I. M. Cahnmann-Taylor & R. Siegmund (Red.), *Art-based research in Education. Foundations for Practice* (s. 16-27).

- New York: Routledge.
- Kaihovirta-Rosvik, H. (2009). *Images of imagination: an aesthetic approach to education*. (Doktoravhandling), Åbo: Åbo Akademi.
- Knowles, J. G. & Cole, A. L. (2008). Arts-informed research. I J. G. Knowles & A. L. Cole (Red.), *Handbook of the arts in qualitative research: Perspectives, methodologies, examples and issues* (s. 55-70). Los Angeles: Sage Publications.
- Maxwell, J. A. (2013). *Qualitative research design: an interactive approach*. Los Angeles: Sage.
- Myskja, A. (2011). «*Integrated music in nursing homes – an approach to dementia care*» (Doktoravhandling), Bergen: Universitetet i Bergen.
- Olsson, L. M. (2009). *Movement and experimentation in young children's learning: Deleuze and Guattari in early childhood education*. London: Routledge.
- Rasmussen, B. (2012). Kunsten å forske med kunsten: Et blikk på kunnen ut fra praksis-teori-relasjonen. I R. G. Gjærum & B. Rasmussen (Red.), *Forestilling, framføring, forskning: Metodologi i anvendt teaterforskning* (s. 23-50). Trondheim: Akademika.
- Selander, S. (2008). Tecken för lärande - tecken på lärande. Ett designteoretisk perspektiv. I A.-L. Rostvall & S. Selander (Red.), *Design för lärande* (s. 28-44). Stockholm: Norstedts akademiska förlag.
- Smith, H. & Dean, R. T. (2009). Introduction: Practice-led research, research-led practice: Towards the iterative cyclic web. I K. Armstrong, R. T. Dean & H. Smith (Red.), *Practice-led research, research-led practice in the creative arts* (s.1-37). Edinburgh: Edinburgh University Press.
- Wikstrøm, B. M., Ingeberg M.H. & Berg, A. (2012). The Essential Dialogue: A Norwegian Study of Art Communication in Mental Health Care. I *Journal of psychosocial nursing and mental health services*, 50(8), 22-30. Hentet 01. 04 2015 fra <https://oda.hio.no/jspui/handle/10642/1449>
- Wollan, G. (2014). "Itjnå tvil. Det virke!" kultur for helse og verdighet : eksemplet Ytterøy helsetun, 97. Steinkjer: Høgskolen i Nord-Trøndelag.
- Østern, T.P. (2013). The embodied teaching moment. The embodied character of the dance teacher's practical- pedagogical knowledge investigated in dialogue with two contemporary dance teachers. I *Nordic Journal of Dance*, 4(1), 28-47. Hentet 01. 07 2013 fra https://www.academia.edu/4272553/The_Embodied_Teaching_Moment
- Åberg, A., Lenz Taguchi, H., & Manger, A. (2006). *Lyttende pedagogikk: etikk og demokrati i pedagogisk arbeid*. Oslo: Universitetsforlaget.

Websider:

LevArt. Hentet 05.06 2015 fra <http://levart.no/monster-anne-helga-henning-og-gry-ulrichsen/>